

Pečman, Rudolf

Vysvětlivky, zkratky, rčení

In: Pečman, Rudolf. *Vivaldi a jeho doba*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2008, pp. 384-387

ISBN 9788021046016

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/123826>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Vysvětlivky, zkratky, rčení

- abbé* (franc.) ... katolický duchovní bez kněžského úřadu.
Abendland, das (něm.) ... Západní Evropa.
actiones liturgicae (lat., církv.) ... liturgické služby, pobožnosti.
afinita ... určitý stupeň příbuznosti.
agogika ... přechodné odstupňování tempa při přednesu skladby jako jeden z výrazových prostředků hudebního přednesu.
„L'Allegro, il Penseroso, ed il Moderato“ (it.) ... „Vášnivý, přemýšlivý a mírný“, oratorium Georga Friedricha Händela, HWV 55.
all'inglese (it.) ... po anglicku.
anakreontismus (řec.) ... literárně: od pojmu anakreontská poezie = poezie oslavující lásku a víno podle vzoru řeckého básníka Anakreonta (6. stol. př. Kr.) a jeho helénistických napodobitelů. Oblíbená orientace zvláště za rokoka.
angina pectoris (lat.) ... záchvat bolestí pod hrudní kostí jako příznak srdečních chorob.
angl. ... anglický, anglicky.
arpeggio (it.) ... harfový způsob hraní rozložených akordů, tj. postupně a rychle za sebou.
artikulace (z lat.) ... v hudbě: členění za sebou jdoucích tónů (na rozdíl od frázování), např. způsob smyku (*legato*, *staccato*), úhozu.
Austria (lat.) ... Rakousko.
autoři minores gentium (lat.) ... autoři menšího rodu, menšího významu.
basso continuo (lat.) ... generální bas.
BWV (něm.) ... Bach-Werke-Verzeichnis, tematický katalog děl Johanna Sebastiana Bacha. (Wolfgang Schmieder.)
cantus gregorianus (lat.) ... gregoriánský (řebořský) zpěv.
capitano (it.) ... kapitán, též postava z komedie dell'arte.
cappuccino (it.) ... kapucín, černá káva s malým množstvím mléka; mléko do kávy se zvýšenou trvanlivostí.
cca. (lat.) ... circa = asi, přibližně.
celebre (it.) ... slavný, proslulý, pověstný.
cit. ... citát, citováno.
clemenza (it.) ... vlídnost, umírněnost, laskavost, dobrota, mírnost, shovívavost, dobrotivost.
colonnello (it.) ... plukovník.
commedia finita (it.) ... konec komedie (= života).
confetto (it.) ... cukrovinka, bonbón.
Cons. (it.) ... Conservatorio, konzervatoř.
coro (it.) ... sbor (pěvecký).
Costitutio de sacra Liturgia (lat.) ... Ustanovení o Svaté liturgii (římskokatolické).
číslovaný bas ... viz basso continuo.
D., Don (lat. – it.) ... P. (Pater), velebný pán (označení katolického duchovního), Otec.
deus ex machina (lat.) ... v řeckém divadle bůh, puštěný shora mechanickým zařízením na jeviště, aby řešil zápletku hry. „Bůh ze stroje“. Ten, kdo náhle pomůže vyřešit spor nebo složitou situaci. Techniky „deus ex machina“ využívalo barokní činoherní i operní divadlo.
DDR (něm.) ... Deutsche Demokratische Republik, býv. Německá demokratická republika.
Didone abbandonata (lat.) ... opuštěná Dido (z Vergiliovy Aeneidy).
diminuce (z lat.) ... zmenšení, zmírnění; v hudbě zkrácení notových hodnot, opak augmentace.
ecclesia (lat.) ... církev.
Ed., ed. (z lat.) ... Editor, edice (vydání).
ekumenický (z řeč.) ... všeobecný, světový; ekumenické hnutí usiluje o odstranění rozdílů mezi křesťanskými církvemi.

- F* ... Fanna. Zkatka ve Vivadiho tematickém katalogu skladeb.
F ... Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, řada F (uměnovědná).
fasc. (lat.) ... fasciculus, svazček.
fatum (lat.) ... osud.
figlia (it.) ... dcera.
filius (lat.) ... syn.
Fils et Cie (franc.) ... Synové a společnost (označení firmy).
la Folia (portugalsky) ... portugalský, později i španělský tanec v tříčtvrtčním taktu a volném tempu.
fr., franc. ... francouzský, francouzsky.
františkáni ... členové mendikantského řádu, který se vyvinul z řádu minoritského, založeného Františkem z Assisi.
Gen., gen. ... generál.
ghibellini (it.) ... v 12.–15. stol. příslušník strany císařské, bojující proti straně papežské (guelfové).
GmbH. (něm.) ... Gesellschaft mit beschränkter Haftung, společnost s ručením omezeným.
guelf (it.) ... v 12.–15. stol. příslušník strany papežské, bojující proti straně císařské (ghibellini).
H ... Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, řada H (hudebněvědná).
Haec est Italia (lat.) ... Toto jest Itálie.
Hob. ... zkratka před číselným označením v Tematickém katalogu skladeb Josepha Haydna, který sestavil Anthony van Hoboken.
HWV (něm.) ... Händelwerke-Verzeichnis, Tematický seznam skladeb Georga Friedricha Händela, který sestavil Bernd Baselt.
chalumeau (franc.) ... starý dřevěný dechový nástroj (Francie), raný předchůdce klarinetu.
impresario (it.) ... divadelní, operní, koncertní nebo varietní podnikatel, česky: impresárió.
incipit (lat.) ... počáteční slova textu, vstupní fáze kompozice literárního díla.
in principio (lat.) ... na počátku.
Instructio de musica in sacra Liturgia (lat.) ... Pokyny o hudbě v posvátné liturgii.
Instructio de Musica sacra et Liturgia (lat.) ... Pokyny o posvátné hudbě a liturgii.
intermezzo (it.) ... veseloherní scénická nebo instrumentální vložka mezi akty vážné opery, mezihra; krátká instrumentální věta v suitách nebo samostatná charakteristická skladba.
it., ital. ... italský, italsky.
Jo. Bapt. (lat.) ... Joannes Baptista, Jan Křtitel.
kaplan (něm., lat.) ... římskokatolický kněz pomáhající farářů v duchovní správě.
kurát (něm., lat.) ... (dříve v některých armádách) katolický vojenský kněz.
L. P. ... Léta Páně (z lat.: Anno Domini, A. D.).
liuto (it.) ... loutna.
maestro (it.) ... v italském prostředí titul vynikajícího umělce, zvláště hudebního.
Memoires (fr.) ... Paměti.
mimesis (řec.) ... umělecké napodobení nebo zobrazení skutečnosti (vycházející z Platónovy estetiky).
Motu proprio (lat.) ... S obzvláštním popudem.
ms. (z lat.) ... manuscriptum, rukopis.
Mus. (z lat.) ... Hudba. Častá zkratka v signaturách hudebnin.
musica poetica (lat.) ... „poetická hudba“; od poloviny 16. do počátku 18. století kompoziční nauka v Německu, vycházející z řečnictví (rétoriky).
musica sacra (lat.) ... hudba posvátná.
musica sacra moderna (lat.) ... moderní posvátná hudba.
musicus, musices (lat.) ... hudebník, hudebníci. Ve starém Řecku též básník-hudebník (básníci-hudebníci).
Nár. knih. ... Národní knihovna.
NDR ... Německá demokratická republika (býv.)
něm. ... německý, německy.
„oben ohne“ (něm.) ... žena s odhalenými ňadry.
obligátní (z lat.) ... povinný, závazný, nutný.
oboe d'amore (it.) ... druh starého hoboje, hoboje milostný. Nástroj altové nebo tenorové polohy.
ondulé (fr.) ... druh smyky, využívající mj. prázdných strun.

- opera buffa* (it.) ... komická opera.
opera semiseria (it.) ... polovážná opera.
opera seria (it.) ... vážná opera.
ornamentika (lat.) ... ozdobování; melodické ozdoby (v hudbě).
ornans (lat.) ... ozdobný; epitheton ornans = ozdobný básnický přívlastek.
P. (z lat.) ... Pater, Otec (oslovení římskokatolickým duchovním).
P ... Pincherle, zkratka podle Pincherleho Tematického katalogu Vivaldiho nástrojových skladeb.
pars pro toto (lat.) ... část za celek.
pasticcio (it.) ... hudebně: směs. V 18. a 19. století označení pro „příštípkařské opery“, pseudonovinky, sestavené ze známých árií, duet nebo větších dílů jednoho nebo několika skladatelů, které byly zpravidla psány na nové libretní texty.
pecunia semper deficit (lat.) ... peněz se vždy nedostává.
pia exercitia (lat.) ... posvátná cvičení.
piaristé (z lat.) ... členové řeholního mužského řádu zaměřeného na pedagogickou činnost.
PKO ... Park kultury a oddechu.
polyphonia sacra (lat.) ... posvátný mnohohlas (vícehlas).
pozdvihování ... část mše.
prem. ... premiéra.
Rappresentazione de anima e di corpo (it.) ... Představení o duši a o těle.
repríza (z fr.) ... opakované provedení dramatického nebo hudebního díla, resp. opery, baletu apod.
ripieno (it.) ... v 17. a 18. století: v plném obsazení = tutti.
ritornello (it.) ... instrumentální část (mezihra) opakující se na různých místech skladby (česky: ritornel).
rkp. ... rukopis.
rus. ... ruský, rusky.
RV ... zkratka za „Ryom-Verzeichnis“: Katalog skladeb Antonia Vivaldiho, který sestavil dánský muzikolog Peter Ryom.
S. (lat., it.) ... Sanctus, Sancta (Svatý, Svatá).
salesián, salezián ... člen řeholní kongregace svatého Františka Saleského, která se zabývá výchovou mládeže a ošetřováním nemocných.
sekularizace (lat.) ... zsvětštění, zsvětšování.
sexus necans (lat.) ... vraždící pohlaví.
Sch. P. (lat.) ... piaristé (zkratka).
sign. (it.) ... signora, pán.
sig^{ra} (it.) ... signora, paní, milostpaní, dáma, manželka, choť.
sign. (lat.) ... značka, označující umístění předmětu ve sbírkách (signatura).
S.ř. S.ř. (lat.) ... Societas Iesu (Jesu): Tovařstvo Ježíšovo.
Sing-Akademie, die (něm.) ... Pěvecká akademie, smíšený sbor (Berlín).
solfeggio (it.) ... pěvecké cvičení ke školení hlasu.
sonet (it.) ... znělka; forma lyrické básně s dvěma strofami po čtyřech verších a dvěma po třech verších.
spartace ... sestavení partitury podle jednotlivých dochovaných hlasů. Český tvar odvozen z latiny: spartatio. Později z italštiny.
sponte sua (lat.) ... z vlastního rozhodnutí.
Šalomoun ... Salomo (zemř. v polovině 10. stol. př. Kr.): král izraelský, syn Davidův a Bathseby, básník, kazatel etc.
špaň. ... španělský, španělsky.
Tedeum, Te Deum (lat.) ... hymnus latinské liturgie na závěr různých liturgických slavností: „Tebe, Boha, chválíme“.
terra incognita (lat.) ... neznámé území.
těsna ... (ve fuze) tematický nástup několika hlasů těsně za sebou.
teor, theor. (z lat.) ... teoretický, teoreticky.
Thema Regium (lat.) ... královské téma: Téma Friedricha II. J. S. Bach je zvolil za hlavní téma své Hudební obětiny (Musikalisches Opfer, BWV 1079).
triová sonáta ... sonáta pro dva melodické hlasy, cembalo (resp. varhany se zesilujícím basovým nástrojem).

tutti (it.) ... v plném obsazení, všichni.

TWV (něm.) ... Telemann-Werke-Verzeichnis: Tematický katalog skladeb Georga Philippa Telemanna.

VEB (něm.) ... Volkseigener Betrieb, národní podnik (v býv. NDR).

Verlag, der (něm.) ... nakladatelství.

Vienna (it.) ... Wien, Vídeň.

virginalisté (angl.) ... angličtí skladatelé 16.–17. století tvořící pro virginal, tj. anglickou verzi cembala.

Vulgata (lat.) ... Vulgáta: Latinský překlad bible ze 4. století, prosazený obecně od 7. století.

Wahlverwandschaft, die (něm.) ... spříznění volbou (podle názvu Goethova spisu).

Werktreue, die (něm.) ... věrnost zápisu (u nás tedy hudebnímu zápisu).

WoO (něm.) ... Werke ohne Opuszahl: díla bez opusového označení. Týká se Ludwiga van Beethovena. Viz jeho Tematický katalog (Kinsky-Halm).

Wq (holandsky) ... Wotquenne: zkratka v Tematickém katalogu skladeb Carla Philippa Emanuela Bacha.

ZWV (něm.) ... Zelenka-Werke-Verzeichnis. Zkratka v Katalogu děl Jana Dismase Zelenky, který sestavil Wolfgang Reich.

Ostatní zkratky a rčení: vysvětleno v textu naší knihy.